

เทศน์เช้า วันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๙

พระอาจารย์สงบ มนัสสุนโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมะ ธรรมะเป็นสังขารที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าค้นคว้ามาใน
หัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงอัมมจักข
พระอัญญาโกณฑัญญะมีดวงตาเห็นธรรม ดวงตาเห็นธรรมในหัวใจของพระอัญญาโกณฑ
ัญญะ

สิ่งที่เป็นสังขารๆ มันเกิดอยู่ที่หัวใจ ไม่ใช่เกิดอยู่ที่หัวสมอง เกิดที่เราแสวงหากันอยู่นี้
เราแสวงหากันอยู่นี้เป็นเรื่องโลกๆ คำว่า “โลกๆ” พิธีกรรม พิธีกรรมจากโลกๆ จะเข้าไปหาสัจจะ
หาความจริงในหัวใจของตน

ครูบาอาจารย์ที่เป็นธรรมๆ ท่านถึงสอนให้ทำความสงบของใจเข้ามาก่อน

ทำความสงบของใจเข้ามาก่อนคือความสงบจากโลก ที่มันทุกข์มันยากกันอยู่นี้ก็เพราะ
เรื่องโลกๆ โลกนี้เป็นสมมุติบัญญัติๆ ที่มันเป็นสมมุติบัญญัติ เห็นไหม สมบัติผลัดกันชม การ
แสวงหาด้วยบุญและบาป เราทำบุญทำกุศล บุญและบาปๆ แต่เราฝึกหัดประพฤติปฏิบัติขึ้นมา
มันเป็นเรื่องของธรรม

ธรรมเหนือโลกๆ ธรรมเหนือโลกเพราะถ้ามันเข้าสู่สัจจะความจริงใจ สุขอื่นใดเท่ากับจิต
สงบไม่มี คือจิตมันเป็นสัมมาสมาธิ เป็นสัมมาทิฐิถูกต้องชอบธรรม เป็นสัมมาสมาธินั้นเป็น
ธรรม

แต่เป็นธรรมๆ โลกกับธรรม โลกกับธรรม แต่ธรรมอันนี้มันต้องพยายามฝึกหัดฝึกฝน
ขึ้นมา เห็นไหม ยกขึ้นสู่วิปัสสนา เป็นธรรมๆ แล้ว มันจะเป็นธรรมขึ้นมาในหัวใจของตนต่อเมื่อ
หัวใจเราเป็นธรรม

แต่หัวใจเป็นโลกๆ ตีโพยตีพาย ตีอกชกตัว ไม่มีความเป็นธรรม ไม่มีความเป็นธรรม

อดตา หิ อดตโน นาโถ ตนเป็นที่พึงแห่งตน

ตนจะให้ตนได้รับความเป็นธรรมจากวิปัสสนา รู้แจ้งแทงตลอดในหัวใจของตน ถ้ารู้แจ้งแทงตลอดในหัวใจของตน เห็นใหม่ อัญญาโกณฑัญญะมีดวงตาเห็นธรรมฯ ถ้าเรามีดวงตาเห็นธรรม เห็นใหม่

พระพุทธศาสนาไม่ใช่ว่างเปล่า พระพุทธศาสนารอคนจริง รอผู้ที่ซื่อสัตย์สุจริตกับศีลสมาธิ แล้วฝึกหัดใช้ปัญญา ฝึกหัดใช้ปัญญาขึ้นมาในหัวใจของตน

พึงธรรมฯ เพื่อหัวใจดวงนี้

หัวใจดวงนี้มันตีอกชกตัว แล้วพยายามจะหาความสุขๆ ความสุขในโลกเขาเรียกสุขเจือด้วยอามิส มันเป็นอามิสสินจ้าง คุณิ เวลารับจ้างได้รางวัล สิ้นเดือน อามิสสินจ้าง ใ้หนี่ก็อยู่ที่อารมณ์ความพอใจของตนใจ อยากรู้ใ้หนี่ อยากรู้ใ้หนี่ อยากรู้ใ้หนี่ ถ้าได้แล้วก็มีความสุข

เดี๋ยวมันก็อยากอีก แล้วอยากเพิ่มมากขึ้น แล้วยังต้องแสวงหามาปรนเปรอมัน แล้วทุกข์เจียนตาย

ครูบาอาจารย์ของเรา เวลาทำความปกติสุขของใจเข้ามา ถ้าใจสงบสุขแล้ว มันสงบที่หัวใจ

สิ่งที่เป็นเรื่องโลกๆ เราต้องอยู่กับโลกเขา ครูบาอาจารย์ท่านไม่ประมาทโลก เพราะโลกเป็นแดนเกิด ผลการเกิดในวัฏฏะใ้หนี่ เกิดในโลก เกิดบนสวรรค์ เกิดบนพรหม เกิดนรกอเวจี มันเป็นสนามที่การเกิด เพราะมันมีบุญและบาป

เกิดเป็นคนเหมือนกัน ทุกข์ยากแตกต่างกัน คนที่เป็นธรรมฯ นะ เขาจะมั่งมีศรีสุขขนาดไหนนะ เขาประหยัดมัธยัสถ์ของเขา

เราเห็นผู้มีฐานะทางสังคมนะ ถือกะเป่าฝ้าอย่างนี้ เขาใช้ชีวิตปกติธรรมดา ชื่นชมเขาใ้เราวิ่งเต้นกันนะ จะเอาแบรนต์เนมนะ วิ่งเกือบตาย ได้มาแล้ววางไว้ เผลอ เขาหยิบไปเลยนะนะ

มันเป็นความปกติสุขใจ เขามีบุญไ้ เขามีบุญ เขาไม่ต้องการ ไม่ขาดแคลนในหัวใจ ใ้ เราขาดความมั่นใจ ต้องมีเฟอร์นิเจอร์อะไรๆ ไปไหนต้องมีคนคุ้มกันนะ

แต่ถ้าหัวใจเป็นธรรมนะ ไปที่ไหนนะ มีบารมี คนคนนี้เป็นคนดี ไปที่ไหนเขาก็เปิดทางให้ ถ้าใจมันเป็นธรรม

เราแสวงหาความเป็นธรรมๆ มีสติมีปัญญาเข้ามา อย่าตีอกชกตัว อย่างน้อยเนื้อต่ำใจ

การเกิดเป็นมนุษย์นี้เป็นอริยทรัพย์ เพราะมนุษย์มีสิทธิเสรีภาพ ทำดีก็ได้ ทำชั่วก็ได้ ทำทานก็ได้ คดโกงก็ได้ ทำได้ทั้งนั้นมนุษย์นะ แต่เราคัดเลือกเอาใจ นีสิทธิเสรีภาพ

มีอำนาจวาสนานะ ไปวัดไปวาไปทำบุญกุศล เสียสละเพื่อหัวใจดวงนี้ไง มันอึดมันอึด มันขัดมันข้อง มันว่ามันเหว มันทุกข์มันยากไปหมดนะ

ทาน ทานเพื่อให้หัวใจมีสติมีปัญญาขึ้นมา ความที่เสียสละสิ่งที่เป็นวัตถุทาน เราสละ เพราะอะไร เพราะเรามีเนื้อนาบุญของโลก มีครูบาอาจารย์ที่เป็นธรรม สิ่งนี้เราเสียสละขึ้นมา เพื่อบุญกุศลในหัวใจดวงนี้ ถ้าหัวใจดวงนี้มันเป็นสาธารณะ มันเริ่มฟังเหตุฟังผลไป

ถ้ามันฟังเหตุฟังผล สิ่งที่เราคิดถูกหรือผิด สิ่งที่ทำ ถ้ามีอำนาจวาสนานะ มันไม่คุ้มเคยไป ถ้าเราคิดนี้เราถูกหมดเลย ตีอกชกตัว แล้วจะไปทำร้ายคนอื่น

ตีอกชกตัวก็มัดมันไว้สิ ตีอกชกตัวเพราะอะไร ความคิดเป็นนามธรรม ความคิดเป็น อารมณ์ความรู้สึก มันเกิดดับๆ แล้วมันเกิดดับๆ เราเลือกไม่ได้ใช่ไหม คิดดีไม่ได้ใช่ไหม ได้แต่ ความคิดชั่วๆ อย่างนี้หรือ เวลาคิดคุณงามความดีคิดแป็บเดียว

ไม่ได้ มันเสียเปรียบ

พระโพธิสัตว์ พระโพธิสัตว์สละชีวิตนะ เราดูในพระไตรปิฎก มีพระโพธิสัตว์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสวยชาติเป็นกระต่าย เห็นนายพรานหลงป่ามาเขาจะอดตาย เขาจูดสูมไฟไว้เพื่อความอบอุ่น ท่านกระโดดเสียสละชีวิตเพื่อให้นายพรานเขาดำรงชีวิตต่อไป

นี่กระต่ายนะ โดดเข้ากองไฟ อยู่หรือตายละ ไม่ต้องไปยิงนะ

เราล่าสัตว์ต้องไปยังสัตว์ใช้ใหม่ พระโพธิสัตว์ฯ ท่านเกิดชาติหนึ่งเป็นกวาง เป็นหัวหน้ากวาง หัวหน้าฝูง นายพรานเขาจะล่า เขาจะยิงนะ บอกพรรคพวกให้เอ็งหนีไปทางนี้นะ เราจะเข้าเผชิญ เราจะไปล่าให้พรานมันมายิงพระโพธิสัตว์ ท่านจะวิ่งไปอีกทางหนึ่ง

นี่เสวยภพชาติ เห็นใหม่ มีความคิดดีๆ มีแต่ความเสียสละ เวลาเป็นกระต่ายก็สละชีวิต เพื่อให้เนื้อนี้เป็นอาหารของนายพราน เพื่อสละชีวิตไป

นี่ผู้ที่เสียสละๆ พระโพธิสัตว์ฯ เสียสละจนจิตใจมันเป็นเรื่องปกติไป ชาติสุดท้ายพระเวสสันดร เสียสละจนเขาไล่หนีเลย แล้วเขาก็ไปเชิญพระเวสสันดรกลับ ดูประเพณีของชาวพุทธสิ แห่งพระเวสฯ เอาพระเวสกลับเข้าวัง นั้นเป็นชาติเป็นพระโพธิสัตว์

แต่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ พระโพธิสัตว์ เกิดวันเพ็ญเดือน ๖ เวลาฝึกหัดปฏิบัติ ๖ ปีไป เวลาตรัสรู้ธรรม จากพระโพธิสัตว์เป็นพระพุทธเจ้า เวลาถึงที่สุดนะ เวลาปลงอายุสังขาร เวลากำหนดวันตาย ก็วิสาขบูชาเหมือนกัน นี่คือองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

แล้วเรามีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งๆ เป็นนามธรรมทั้งนั้นนะ พอเป็นนามธรรม เรายังกันอยู่นี้ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ไม่เหมือนกัน

ของเราพระพุทธ พระพุทธของเรา โอ้โฮ! มหัศจรรย์ ใต้นั้นบอกพระพุทธเจ้าเอาไว้กราบเอาไว้ไหว พระพุทธเจ้าเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา เห็นใหม่ จิตใจคนไม่เหมือนกัน

หลวงปู่มั่น หลวงตาพระมหาบัว เวลากราบพระพุทธเจ้า ตอนหลวงตาพระมหาบัวท่านยังมีชีวิตอยู่ ตอนที่ร่างกายยังแข็งแรงนะ เวลากราบพระ ทุกคนจะชมมากเลยว่า ทำไมหลวงตาพระมหาบัวกราบพระสวยงามมาก

ท่านบอกว่า ใ้พวกนั้นมันกราบไม่ถึงพระไป มันเป็นพิธีกรรม ไปถึงก็พับๆ ๓ ทีจบ เวลากราบ ๑ ๒ ๓

ท่านพูดบ่อยมากนะ ใ้สอนลูกว่า ๑ ๒ ๓ ท่านรำคาญมากเลย ท่านบอกว่ามันก็กราบตัวเลขไป ใ้มันกราบพระพุทธเจ้า กราบพระธรรมที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพระโพธิสัตว์ ๔ อสงไขย ๘ อสงไขย ๑๖ อสงไขย สร้างสมบุญญานิการ สร้างบารมีมา แล้วท่านรื้อ

ค้นขุดค้นขึ้นมาเป็นสังฆกรรมในหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แสดงอัมมจักขุ
พระอัญญาโกณฑัญญะมีดวงตาเห็นธรรม

นี่ไง กราบพระธรรมอันนั้น กราบพระธรรมคือพระธรรมสัจจะความจริง ไม่ใช่พระชง
กาแพ พระไถนา พระทำช่อวัตร ใ้ฉันพระทำ ทำช่อวัตร

แต่กราบพระธรรม พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ พระสงฆ์ก็กราบพระสงฆ์ก็ตั้งแต่พระสา
รีบุตร พระโมคคัลลานะ กราบพระอริยสงฆ์ แล้วใครรู้ว่าใครเป็นอริยสงฆ์หรือเป็นสมมุติสงฆ์

บวชมานี้เป็นสมมุติทั้งนั้นนะ สมมุติสงฆ์ สมมุติเอา นี่ไง เวลาทางโลกเขาสมมุติบัญญัติ
ใช้ใหม่ บวชมาเป็นพระโดยสมมุติ เรายก้รู้ว่าเราสมมุติ สมมุติเพราะอะไร เพราะกฎทุกขอยู่ใ้ใจ

ฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา ทำความสงบของใจเข้ามา เป็นบุรุษชน กัลยาณชน เวลายก้ขึ้นสู่
วิปัสสนา เป็นบุคคลคู่มือที่ ๑ คู่มือที่ ๒ คู่มือที่ ๓ คู่มือที่ ๔ มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ นั้นนะพระสงฆ์
พระสงฆ์ที่แท้จริงเป็นพระสงฆ์อย่างนั้น

แต่พระสงฆ์ก็เกิดมาจากสมมุติสงฆ์ สมมุติสงฆ์บวชมาไง เอหิภิกขุ องค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าบวชให้ มีศรัทธาในพระพุทฺธศาสนา บวชแล้วเป็นศากยบุตร จะเป็นนักรบ จะ
รบกับกิเลสค้นหาความทะยานอยากของตน เป็นผู้นำ หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นเป็นผู้นำที่ดึงาม
ผู้นำที่ว่าชีวิตเป็นแบบอย่างไ้

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่เคยนอนธรรมดาเลย นอนสี่หุไสยาสน์ นั้นนะเป็น
พุทฺธวิสัย มีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์เดียวเท่านั้น นอกนั้นเราอนแผ่หลาเลย

ถ้ามีสติมีปัญญาขึ้นมา นอนเพื่อตื่น ตื่นขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่การงาน ตื่นขึ้นมาเพื่อฝึกหัด
ประพฤติปฏิบัติ ฝึกหัดปฏิบัติ คนเรามันไม่นอนมันก็จะตาย มันต้องมีหลับนอนพักผ่อน

นี่เหมือนกัน วิปัสสนาฯ มันจะเป็นจะตายแล้วนะ ไม่เข้าสมาธิมันก็จะตาย ทำงานจน
ตายไ้ ตายไปพร้อมกับกิเลสไ้

แต่ถ้าฉลาด ทำงานของเรา เหนื่อยล้าแล้วก็พัก พุทโธๆ ให้จิตมันสงบระงับเข้ามา พอสงบระงับเข้ามามันได้พักได้ผ่อน มันมีกำลัง พอปล่อย พับ! มันพุ่งเข้าสู่กิเลสเลยละ ถ้าคนภาวนาเป็น ไฉไล! ถ้าปฏิบัติเป็นนะ มันมหัศจรรย์

มหัศจรรย์ตรงไหน

มหัศจรรย์นะ ทำสมาธิเจริญแล้วเสื่่อม ถ้าชำนาญในวิธี ชำนาญในการดูแลขึ้นมาจะทำให้จิตสงบระงับได้ ถ้ายกขึ้นสู่วิปัสสนาไม่เป็น แค่นั้นนะ แล้วมันก็ติด ติดว่านี่คือนิพพาน นิพพานเพราะอะไร เพราะมันว่าง มันสงบสุข ติดแค่นั้นนะ นั่นฤๅษีชีไพร

ถ้ามีอำนาจวาสนายกขึ้นสู่วิปัสสนา ถ้ายกขึ้นสู่วิปัสสนามันจะเห็นสติปัญญา ๔ เห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม แล้วเห็นนี่มันเห็นกิเลสด้วย มันรู้เลย แล้วเวลาเห็นกิเลส ถ้ามันพิจารณาได้ มันมีอำนาจวาสนาได้ ปล่อยวางๆ นั่นนะๆ ชั่วคราวๆ ถ้าวันไหนมันสมุจเฉทปหาน ขณะนิโรธดับทุกข์ นั่นแหละมันจะมีดวงตาเห็นธรรม

แล้วดวงตาเห็นธรรม แล้วเวลาที่จะดวงตาเห็นธรรม เวลาฝึกหัดปฏิบัติในแนวทางสติปัญญา ๔ พิจารณาหายไป เวลาสมาธิมันเสื่่อม ปัญญามันเป็นสัญญา มันถูกลู่ถูกลง ถ้าปฏิบัติที่มันรู้จริง มันถึงเห็นว่าเจริญแล้วเสื่่อมเป็นอย่างไร

หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านทะนุถนอม ท่านทะนุถนอมเพราะอะไร เพราะเดี๋ยวมันเสื่่อมหมด เวลามันเสื่่อมแล้วก็ตีอกชกตัว

ชาวพุทธเคารพครูบาอาจารย์ของเรา ใ้เราทำไมไม่เคารพ

ก็เอ็งยังเคารพตัวเองไม่ได้ เอ็งยังไม่ซื่อสัตย์กับตัวเอง เอ็งยังไม่มีศัจจะในหัวใจของตน

ถ้ามีศัจจะในหัวใจของตนนะ เวลาเจริญ อู้ฮู! มีความสุข ไม่ยุ่งกับใครเลยนะ อยู่โคนไม้นี้ ยอดเยี่ยม เวลามันเสื่่อม วิ่งเข้าบ้านเลยนะ วิ่งเข้าไปหาเขาเลย เพราะมันรำเหว่ มันไม่มีที่พึ่ง มันวิ่งไปหาเขาเลย

แต่ถ้ามันสงบสุขนะ มันหลีกเร้น เข้าไปที่สัปปายะ ที่โคนไม้ เรือนว่าง ที่อยู่ของตน เพราะมันสงบสุข มันเป็นความจริง แต่มันเสื่่อม เสื่่อมเพราะอะไร

กุปปกรรม อุกุปปกรรมไฉ

กุปปกรรมก็โลกๆ นี่ไง วิทยาศาสตร์ไฉ คิดได้เดี๋ยวก็ลืม คิดได้เดี๋ยวก็อดี ดีตอนคิดได้ เดี๋ยวก็อคิดไม่ได้

แต่ถ้ามันเป็นข้อเท็จจริง เวลามันนิโรธ มันไม่ใช่คิด นั่นแหละพระธรรม

พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อัญญาโกณฑัญญะมีดวงตาเห็นธรรมๆ เขาบอกมีดวงตานั้นะ ต้องลืมตานั้นะ ต้องมีสายตายอดเยี่ยม ไส้แวนขยาย ๕๐๐ ชั้น ไร้สาระ นี่สมมุติทั้งนั้นนะ เพราะอะไร เพราะกล้องที่เขาถ่ายดวงดาวมันไปนอกโลกนูนนะ มันไปถึงดาวอังคารนูนนะ

เวลามีดวงตาเห็นธรรมนะ จักขุญาณ ญาณของจิต จิตสงบแล้วยกขึ้นสู่วิปัสสนา มีดวงตาเห็นธรรมไฉ ดวงตาคือจักขุญาณ

แล้วมันสร้างอย่างไรละ มันทำอย่างไรละ

เดี๋ยวก็อดี เดี๋ยวก็อร้าย ไม่รู้หรือ

แต่ถ้ามันรู้โดยความเป็นจริง มันเกิดขึ้นสัจจะความจริงในหัวใจของต นั่นนะจะเป็นอริยสงฆ์ สงฆ์ที่เกิดจริงเป็นอกุปปกรรม ไม่เสื่อมสภาพ

เวลามันเจริญแล้วเสื่อมๆ เหมือนทำงานนะ เราทำงานยังไม่เสร็จ เดียวต้องฝากคนนูน ฝากคนนี้ช่วยกันดูแล เดียวเราดูแลเอง มันเป็นเรื่องสมมุติบัญญัติ เรื่องโลก ให้อ้วนกันได้

แต่ถ้ามันเป็นทางประพฤติปฏิบัติของเรา อตุตา หิ อตุตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ตนเท่านั้น หัวใจดวงนั้นเท่านั้นที่ฝึกหัดปฏิบัติไฉ

ที่เราไปวัดไปวา กัน เราทำบุญกุศลก็เพื่อมีกำลังขึ้นมา มีสติมีปัญญาขึ้นมาไฉ แล้วมันยกขึ้นสู่วิปัสสนาได้ เวลามันปล่อยมันวาง ปล่อยไฉ ปล่อย เข้าใจว่าไฉ

มันไม่มีขณะ มันไม่มีสังโยชน์ขาด

สักกายทิฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส

สักกายทิฏฐิคือความเห็นผิดในกาย ความเห็นผิดในตัวตนของตน วิจิกิจฉา สิ้นชีพตปราสาทมันเต็มไปหมดนะ

พิจารณากายๆ กายเป็นกาย จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์ มันแยกออกจากกัน นิโรธณะดับทุกข์หมดเลย มันวิจิกิจฉาใหม่ มันจะสิ้นชีพตปราสาทใหม่

ไม่ เพราะอะไร เพราะสักกายทิฏฐิ มันตัดทิฏฐิในใจของตัว มันตัดกิเลสในใจของตัวสังโยชน์ ๓ ไง นี่เวลาเป็นสัจจะเป็นความจริงขึ้นมา เห็นใหม่

มันฝึกหัดขึ้นมาจากใคร

ฝึกหัดขึ้นมาจากสมมุติสงฆ์ จากคนที่เกิดมาเป็นมนุษย์ เป็นคนนี้แหละ เดี่ยวตายหมดพอตายแล้วทรัพย์สินล่ะ ความดีความชอบล่ะ บุญและบาปเท่านั้นที่ติดหัวใจไป เพราะใจเป็นคนทำคุณงามความดีหรือทำชั่ว ทำชั่วมันก็ไปกับใจดวงนั้นนะ ไม่ต้องมีใครมาเป็นพยาน ไม่ต้องมีใครมาตัดสิน มันเป็นไปธรรมชาติ

แล้วเวลาพิจารณาไป เวลามันขาด อะไรมันขาดวะ อะไรเป็นข้อเท็จจริง

ถ้าข้อเท็จจริง ฝึกฝนขึ้นมา ถ้าฝึกฝนขึ้นมา จากสมมุติสงฆ์จะเป็นอริยสงฆ์ แล้วจะเป็นพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ รัตนตรัยของชาวพุทฺธ ฉะนั้น รัตนตรัย พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ในหัวใจของคนมันถึงแตกต่างกันไป

เวลาหลวงตาพระมหาบัวท่านสิ้นกิเลส พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์รวมเป็นหนึ่งในหัวใจของท่าน กราบองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทฺธเจ้า กราบแล้วกราบเล่าๆ พระพุทฺธเจ้ารู้ได้อย่างไร

ทั้งๆ ที่เรารู้แล้วนะนะ หลวงตารู้แล้วนะนะ ข้อเท็จจริงมันเป็นจริงในหัวใจของท่านแล้วนะ

“พระพุทฺธเจ้ารู้ได้อย่างไร”

เพราะคนคนเดียวขนาดทำเสร็จแล้ว ทำจบแล้ว บุคคล ๔ คู่ มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑
ความเป็นหนึ่งอันนั้น ความสิ้นกิเลสอันนั้น มันยัง โอ้โฮ! พระพุทธเจ้ารู้ได้อย่างไร แต่ท่านก็รู้ รู้
เพราะอะไร

เพราะท่านเป็นอริยสงฆ์ ท่านเป็นครูบาอาจารย์ที่ดั่งาม ใช้ชีวิตเป็นแบบอย่าง ทำให้
สังคมรู้สังคมเห็นใจ

ไฉ่เจริญแล้วเสื่อมๆ เวลามันดีนะ โอ้โฮ! มันวางตัวดีเชียว เวลามันเสื่อมนะ มันยิ่งกว่า
มหาโจรนะ เพราะมันหลงโลก มันไม่เป็นความจริงใจ

เราไม่เอาอย่างนั้น เรามีสติปัญญา เราศึกษาค้นคว้า ฟังธรรมๆ ฟังธรรมเพื่อหัวใจดวง
นี้ ใครจะดี ใครจะชั่วมันเรื่องของเขา เราพยายามสร้างสมบุญญาธิการ เราพยายามทำคุณงาม
ความดีของเราเพื่อหัวใจของตน เอวัง